

УДК 343.123.3

Краснопольська Людмила Петрівна,
суддя Новоархангельського районного
суду Кіровоградської області
м. Новоархангельськ, Україна
ORCID ID 0000-0002-5709-3223

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ПРИМИРЕННЯМ ВИННОГО З ПОТЕРПІЛИМ

У статті розглянуто питання розвитку кримінально-правових норм щодо становлення інституту звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим. З метою обґрунтованого пізнання з'ясовано підстави виникнення цього правового феномена, встановлено тенденції та закономірності його розвитку, оцінено ступінь соціальної зумовленості, порівняно характерні особливості в сучасному стані з рисами, властивими в попередні періоди існування інституту звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим.

Ключові слова: звільнення від кримінальної відповідальності, примирення винного з потерпілим, звільнення від покарання, угода про примирення, кримінальна відповідальність.

Задля виявлення причин виникнення правового феномена – звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим, встановлення тенденцій та закономірностей його розвитку, оцінки ступеня соціальної зумовленості та порівняння характерних особливості в сучасному стані з рисами, властивими в попередні періоди існування вбачаємо за доцільне використання в нашому дослідженні історичного та порівняльного методів.

До початку виникнення державності про будь-яку диференціацію кримінального караного діяння, а тим паче звільнення від відповідальності за таке діяння у зв'язку з примиренням не могло йтися. Правовий звичай був домінуючим джерелом права, розплата за будь-яке неправомірне діяння відбувалась через специфічну форму правосуддя “око за око, зуб за зуб” в межах ординарного розуміння справедливості. Більшість правових звичаїв того часу мали саме вервне (від слова “верв” – сільська громада) походження, тобто формувалися та розвивалися в середовищі громад, що породило зародження кровної помсти – первинної реакції суспільства на неправомірне діяння. Інститут кровної помсти продовжував діяти відповідно до вервного права і з початком існування Київської Русі.

Зокрема зі створенням в цей період визначної пам'ятки права – Руської Правди – об'єднання елементів звичаєвого правових норм вервного права, породжується і матеріальна природа суспільно небезпечного діяння [1, с. 89]. Водночас інститут кровної помсти продовжував розвиватись і поширюватись не

тільки на внутрішньодержавні відносини, а й вийшов на міжнародну арену, про що свідчить русько-візантійський договір 945 р., в якому йдеться: “Якщо наш підданий уб’є русича чи русич нашого підданого, то нехай затримають родичі вбитого убивцю, і хай вб’ють його” [2, с. 18]. Натомість задля безпеки та стабільності держави відбувається трансформація кровної помсти, індивідуума позбавляють права на помсту, натомість пропонуючи йому сурогат помсти – грошовий викуп. Отже, право відмови від кровної помсти є доказом того, що потерпілий сам вирішував, як бути з особою, що спричинила йому образу: помститися чи примиритися з нею, отримавши від неї винагороду. Таке судження підтверджується положеннями Руської Правди, відповідно до яких, торгівцеві, винному у розтраті чужого майна або грошей, надавалась можливість позбутися кримінально-правових наслідків цього неправомірного діяння за умови відшкодування ним збитків.

Відповідно, в письмовому нормативно-правовому акті періоду Київської Русі – Руській Правді [3, с. 65,68] звільнення від кримінальної відповідальності інтерпретується в положеннях, якими надавалось винному право викупу та відшкодування збитків задля уникнення кримінально-правових наслідків, що гарантувало створення загальної безпеки та стабільності держави завдяки обмеженням у функціонуванні жорстокого інституту кровної помсти.

У подальшому в положеннях Судебника великого князя Казимира (Статуті Казимира або Судебнику 1468 р.) та Литовському статуті 1529 р. передбачались норми, якими регламентувалось, що у випадках учинення особою вперше викрадення майна невеликої вартості (що сучасною юридичною мовою можна назвати нетяжким злочином) не піддавати її кримінальній відповідальності, а обмежитися примушенням крадія повернути майно потерпілому чи здійснити компенсацію іншим чином [4, с. 177, 210].

Наведемо деякі статті (артикули) з Судебника Казимира 1468 р.: “14. А хто вперше вкраде, а доти не крав, то за першу крадіжку його не карати, якщо (вкрадене) буде коштувати менше полтини, якщо вкрав хатні речі, то хатніми речами і штраф заплатити, а якщо вартість вкраденого буде більше полтини, то хоча б і вперше вкрав, його треба повісити” [5, с. 53–54]. Таким чином, розмір нанесеної шкоди суттєво впливав на вид та міру покарання, а саме відсутність покарання у разі вчинення вперше нетяжкого злочину, що означало на той час вирішення питання щодо звільнення від відповідальності.

Судебник 1497 р. та Судебник 1550 р. містили конкретні приписи про звільнення від кримінальної відповідальності за умови примирення обвинуваченого з потерпілим, які порівнюють із сучасною нормою щодо звільнення від кримінальної відповідальності з передачею на поруки.

Юридичні інституції XVIII століття характеризуються тим, що на території України діяли всі раніше прийняті законодавчі акти, починаючи із “Соборного Уложения” 1649 р., у якому було поміщено припис про помилування, яке гарантувалося дворянам що вчинили державну зраду й переховувалися за кордоном, за умови добровільного повернення їх у країну (власне, це помилування близьке швидше до спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності,

оскільки дія норми розповсюджувалася на обмежене коло осіб, які вчинили лише певні злочини, пов'язані з державною зрадою). Цей кодекс також регулював примирення сторін до суду або до винесення вироку [6].

Історичні витоки інституту звільнення від кримінальної відповідальності вбачаються і в законодавстві Петра I (Статути військовий 1716 р. та морський 1720 р., Артикул військовий 1715 р.). Дозволялося звільняти від кримінальної відповідальності в разі вчинення нетяжких злочинів проти особи (побої, образи) із заміною її заходами громадсько-виховного впливу: примушуванням публічно вибачитися (“прощення просити”). Особа, що відмовлялася від цього, підлягала покаранню [7].

У “Правах, за якими судиться малоросійський народ” 1743 року (повна назва в оригіналі: “Права, по которым судится малороссийский народ, Высочайшим всепресветлейшия, державнейшия Великия Государыни Императрицы Елисавет Петровны, Самодержицы Всероссийския, Ее императорского священнейшего Величества повелением, из трех книг, а именно: Статута Литовского, Зерцала Саксонского и приложенных при том двух прав, такожде из книги Порядка, по переводе из польского и латинского языков на российский диалект в едину книгу сведенные, в граде Глухове, лета от рождества Христова 1743 года”) – пам'ятці, яка стосується складного періоду боротьби Гетьманщини за автономію, задекларована можливість жити за своїми правами і вольностями, серед яких також зустрічались випадки звільнення від кримінальної відповідальності й покарання. Зокрема, в них містився спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності члена злочинної групи, якщо той розкається і добровільно повідомив про своїх співучасників органам влади. У сьомому розділі “Прав” містились норми, якими передбачалося закриття справи при примиренні сторін (з допомогою обраних для цього осіб, або при досягненні обопільної угоди між потерпілим і винним). Однак згадані норми не належали до підстав звільнення від відповідальності за примиренням, до того ж заборонялося миритися або бути посередником, якщо покарання за злочин передбачалося у вигляді смертної кари, а також у справах про умисне вбивство [8].

В “Уложениях о наказаниях уголовных и исправительных” 1845 р. (далі – Уложення), як і у Правах, зберігалися підстави припинення кримінального переслідування у зв'язку із примиренням винного з потерпілим, а також у зв'язку із перебігом строків давності. Диференціювання строків давності відбувалось залежно від того, який вид покарання міг бути призначений за вчинений злочин (наприклад, 10 років – якщо за злочин передбачене кримінальне покарання, 8 років – якщо було передбачено виправне арештантське відділення тощо). У разі вчинення кримінально-приватних деліктів (тобто у справах, які могли порушуватися не інакше як за скаргою потерпілої приватної особи) винному надавалася можливість досягти миру з потерпілим навіть після винесення судом вироку, що тягло його скасування [9, с. 206].

Припущення, що норми про примирення й давність передбачали саме звільнення від кримінальної відповідальності, підтверджується зверненням до

“Статуту про покарання 1864 р.”, який містив 13 глав, перша розкривала загальні положення (порядок заміни покарання; обставини, які пом’якшують та обтяжують відповідальність тощо). Статут 1864 р. є першим нормативно-правовим актом, в якому зустрічається словосполучення “звільнення від відповідальності”: “Примирення... звільняє винного від особистої відповідальності”, “ зазначено у ст. 20 Статуту 1864 року. Також передбачалися випадки, в яких допускалося припинення переслідування обвинуваченого і звільнення його від кримінальної відповідальності. Підставою для такого звільнення відповідно до положень Статуту 1864 р. було примирення з потерпілим у справах про деякі посягання (зокрема, крадіжки, шахрайства і привласнення чужого майна, вчинені між родичами). Справи про лісові правопорушення дозволялося припиняти за згодою власника лісу або його представника, якщо порушник виплачував належне стягнення (ст. 20-1 цього Статуту) [10, с. 57].

За Уголовним уложенням 1903 р. передбачалось імперативне звільнення від відповідальності співучасника, який, відмовившись від участі у злочині, вживав своєчасно всіх залежних від нього заходів для його відвернення, в разі вчинення малозначного злочину при визнанні своєї провини, відшкодуванні збитків, а також сплаті штрафу [11, с. 18]. У досліджуваній період наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. примирення чітко не ідентифікували як підставу для звільнення від кримінальної відповідальності, але згодом примирення почало розглядатися як підстава звільнення від покарання для певного кола справ, які могли бути припиненими за умови примирення сторін.

Унаслідок подій 1917 р. старий державний апарат було зламано. У своїй монографії Ж.В. Мандриниченко цілком слушно зазначає, що законодавство, яке сформувалося після Жовтневої революції 1917 р., відображало особливості періоду, що переживала країна (класова боротьба, необхідність захисту революційних здобутків, багатоукладність економіки) та політичні й кримінально-правові погляди, що панували в той час. Упродовж тривалого часу, весь період з моменту прийняття КК УРСР 1960 р. та до втрати його чинності 1 вересня 2001 року, норми про звільнення від кримінальної відповідальності у зв’язку з примиренням винного з потерпілим не були законодавчо закріплені. Йшлося лише про примирення як підставу припинення кримінальної справи приватного обвинувачення [12, с. 69]. Таким чином, у радянський період і впродовж першого десятиліття незалежності України примирення з потерпілим як підстава закриття кримінальної справи передбачалося тільки Кримінально-процесуальним кодексом (1922, 1927, 1960 р.) стосовно справ приватного обвинувачення. Узагалі кримінально-правове законодавство того часу було побудовано на ідеях примусу, коли частіше застосовувалися репресії, ніж пом’якшення покарання, не кажучи вже про звільнення від кримінальної відповідальності.

Після прийняття нового КК України у 2001 р. ситуація змінилася, запроваджено матеріально-правову підставу звільнення від кримінальної відповідальності у зв’язку з примиренням винного з потерпілим. Окремо передбачено розділи ІХ “Звільнення від кримінальної відповідальності” та ХІІ “Звільнення від покарання

і його відбування”. Включення статті 46 до КК України 2001 р. означало розширення диспозитивних засад у кримінальному праві, засвідчило шанобливе ставлення держави до інтересів потерпілого, виходило із недоцільності звернення до заходів кримінально-правової репресії в ситуаціях, коли відновлення соціальної справедливості можливе шляхом примирення винуватого в злочині з потерпілим. Передбачене ст. 46 КК України звільнення від кримінальної відповідальності дозволяє потерпілому більш оперативно отримати належну компенсацію заподіяної йому шкоди, особі, яка вчинила злочин, “ уникнути кримінальної відповідальності, а державі “ зекономити ресурси для боротьби зі злочинністю. Загалом положення статті 46 КК України передбачали, що особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості, може бути звільнена від кримінальної відповідальності, якщо вона примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду. Згодом Законом України № 270-VI від 15.04.2008 “Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності” [13] впроваджена можливість звільнення від кримінальної відповідальності у зв’язку з примиренням і щодо необережних злочинів середньої тяжкості.

Згідно із Законом України від 14.10.2014 № 1698-VII “Про Національне антикорупційне бюро України” [14] у 2015 році змінено перелік злочинів невеликої та середньої тяжкості, за які передбачалось звільнення від кримінальної відповідальності у зв’язку з примиренням винного з потерпілим, зокрема, звільнення від кримінальної відповідальності у зв’язку з примиренням винного з потерпілим не може бути підставою для звільнення від кримінальної відповідальності за корупційні злочини.

Законом України від 20.12.2019 № 321-IX “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень” [15], який набрав чинності 01.07.2020, запроваджено звільнення від кримінальної відповідальності у зв’язку з примиренням винного з потерпілим за кримінальний проступок або необережний нетяжкий злочин, крім корупційних кримінальних правопорушень.

У 2021 р. Законом України від 16.02.2021 № 1231-IX “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху” [16] з метою посилення відповідальності за порушення Правил дорожнього руху до статті 46 КК України внесено зміни, після слів “крім корупційних кримінальних правопорушень” доповнено словами “порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керували транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп’яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції”. Такі зміни мають сприяти запобіганню вчиненню правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху, більш стриманій і виваженій поведінці водіїв на дорогах і, як наслідок, зменшенню кількості ДТП, особливо ДТП, учинених особами, які керували транспортними засобами у стані алкогольного сп’яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних чи

інших одурманюючих засобів, а також підвищенню рівня правової культури, зміцненню законності та вихованню осіб, які керують транспортними засобами, пасажирів у дусі точного і неухильного дотримання вимог чинного законодавства.

Відповідно, не може бути звільнена від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46 КК України) особа, яка порушила правила безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, керувала транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції,

Отже, можемо впевнено стверджувати, що інститут звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим має давню історію. На основі проаналізованих законодавчих джерел та наукових праць можна виокремити нашу періодизацію становлення зазначеного вище інституту:

– 1 період – Київської Русі (IX–XIII ст.) (в письмовому нормативно-правовому акті – Руській Правді вперше введено положення, якими надавалось винному право викупу та відшкодування збитків задля уникнення кримінально-правових наслідків, що гарантувало створення загальної безпеки та стабільності держави завдяки обмеженням у функціонуванні жорстокого інституту кровної помсти, що певною мірою інтерпретується як сучасна правова підстава звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим);

– 2 період – Галицько-Волинського князівства (наприкінці XIV – у першій половині XVII ст.) (артикули з Судебника Казимира 1468 р.: “14. А хто вперше вкраде, а доти не крав, то за першу крадіжку його не карати, якщо (вкрадене) буде коштувати менше полтини...” – звільняли від покарання в разі вчинення вперше нетяжкого злочину, що означало на той час вирішення питання щодо звільнення від відповідальності);

– 3 період – царський період (XVIII – початок XX ст.) характеризується тим, що дозволялося звільняти від кримінальної відповідальності в разі вчинення нетяжких злочинів проти особи (побої, образи) із заміною її заходами громадсько-виховного впливу: примушуванням публічно вибачитися (“прощення просити”);

– 4 період – радянської влади та становлення незалежності України (1917 р. – до втрати чинності 1 вересня 2001 р. КК УРСР 1960 р.) – норми про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим не були законодавчо закріплені;

– 5 період – сучасна Україна (2001 р. – дотепер) – прийняття КК України та запровадження важливого елемента, який містить матеріально-правові та процесуально-правові наслідки, наприклад: врахування обставини, що пом'якшує покарання, чи звільнення від кримінальної відповідальності як матеріально-правової підстави звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46 КК України).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Еверс И.Ф.Г.* Древнейшее русское право в историческом его раскрытии. Правда Руська Ярослава Мудрого: початок законодавства Київської Русі / Уклад. Г.Г. Демиденко, В.М. Єрмолаєв. Х.: Право, 2014. С. 85–94.

© Krasnopol'ska Liudmyla, 2021

2. Хрестоматія з історії держави і права України / упоряд. А.С. Чайковський, О.Л. Копиленко та ін. К.: Юрінком Інтер, 2003. 656 с.
3. Российское законодательство X–XX веков. В 9-ти т. Т. 1. Законодательство древней Руси. М.: Юрид. лит., 1984. 423 с.
4. Статут Великого княжества Литовского 1529 года. Минск: Изд-во АН БССР, 1960. 254 с.
5. *Швидько Г.К.* Питання держави та права в курсі історії України: з найдавніших часів до кінця XVIII ст. Х.: Вид. група “Основа”, 2006. С. 53–54.
6. Соборное уложение 1649 года: Текст. Комментарии. Ленинград: Наука, 1987. 448 с.
7. Законодательство Петра I. М.: Юрид. лит., 1997. 880 с.
8. Права, по которым судится малороссийский народ. Киев, 1879. 1069 с.
9. Российское законодательство X–XX веков. В 9-ти т. Т. 6. Законодательство первой половины XIX века. М.: Юрид. лит., 1988. 132 с.
10. *Таганцев Н.С.* Русское уголовное право. Лекции. Часть общая: в 2 т. М.: Наука, 1994. Т. 1. 380 с.
11. Уголовное уложение 1903 года: Неофициальное. СПб., 1903. 340 с.
12. *Мандриченко Ж.В.* Звільнення від кримінальної відповідальності у зв’язку з примиренням винного з потерпілим: моногр. К.: Фенікс, 2009. 228 с.
13. Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності: Закон України від 15.04.2008 № 270-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2008. № 24. Ст. 236. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270-17#Text> (дата звернення: 12.12.2020).
14. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 47. Ст. 2051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#n332> (дата звернення: 13.12.2020).
15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 20.12.2019 № 321-IX. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2019. № 17. Ст. 71. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#n136> (дата звернення: 12.12.2020).
16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху: Закон України від 16.02.2021 № 1231-IX. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2021. № 21. ст. 188. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1231-20/card2#Card> (дата звернення: 24.03.2021).

REFERENCES

1. *Evers Y.F.H.* (2014) Drevneyshee russkoe pravo v ystorycheskom eho raskrytyy. “Ancient Russian law in Its Historical Disclosure”. Russian Truth of Yaroslav the Wise: the Beginning of the Legislation of Kievan Rus / comp. G.G. Demidenko, V.M. Yermolaev. Kh.: Law. P. 85–94 [in Russian].
2. Khrestomatiya z istoriyi derzhavy i prava Ukrayiny. A textbook on the history of the state and law of Ukraine / comp. A.S. Tchaikovsky, O.L. Kopylenko et al. K.: Jurinkom Inter, 2003. 656 p. [in Ukrainian].
3. Rossiyskoye zakonodatel'stvo X–XX vekov. “Russian Legislation of the X–XX centuries”: in 9 vol. Vol. 1. Legislation of ancient Russia. M.: Jurid. Leagues, 1984. 423 p. [in Russian].
4. Statut Velikogo knyazhestva Litovskogo 1529 goda. Statute of the Grand Duchy of Lithuania in 1529. Minsk: Publishing house of the Academy of Sciences of the BSSR, 1960. 254 p. [in Russian].
5. *Shvyd'ko, H.K.* (2006) Pytannya derzhavy ta prava v kursi istoriyi Ukrayiny: z naydavnishykh chasiv do kintsya XVIII st. “Issues of State and Law in the History of Ukraine: from Ancient Times to the End of the XVIII Century”. H.: Type. Osнова group. P. 53–54 [in Ukrainian].
6. Sobornoye ulozheniye 1649 goda. Cathedral Code of 1649: Text. Comments. Leningrad: Nauka, 1987. 448 p. [in Russian].
7. Zakonodatel'stvo Petra I. Legislation of Peter I. M.: Jurid. lit., 1997. 880 p. [in Russian].
8. Prava po kotorym suditsya malorossiyskiy narod. “The Rights by Which the Malorussian People Are Suing”. Kiev, 1879. 1069 p. [in Russian].
9. Rossiyskoye zakonodatel'stvo X–XX vekov. “Russian Legislation of the X–XX Centuries”: in 9 volumes. Vol. 6. Legislation of the first half of the XIX century. M.: Jurid. lit., 1988. 132 p. [in Russian].

10. *Tagantsev, N.S.* (1994) Russkoye ugolovnoye parvo. "Russian Criminal Law". Lectures. General part: in 2 volumes. M.: Nauka. Vol. 1. 380 p. [in Russian].
11. Ugolovnoye ulozheniye 1903 goda: Neofitsial'noyegod. Criminal Code of 1903: Unofficial Year. SPb., 1903. 340 p. [in Russian].
12. *Mandrychenko, Zh.V.* (2009) Zvil'neniya vid kryminal'noyi vidpovidal'nosti u zv'yazku z prymyrennyam vynnoho z poterpilym. "Exemption from Criminal Liability in Connection with the Reconciliation of the Guilty with the Victim": [monograph]. K.: Phoenix. 228 p. [in Ukrainian]
13. On Amendments to the Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine on the Humanization of Criminal Liability: Law of Ukraine of April 15, 2008 No 270-VI. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR). 2008. No 24. Art. 236. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270-17#Text> (Date of Application: 12.12.2020) [in Ukrainian].
14. On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine: Law of Ukraine dated 14.10.2014 No 1698-VII. Bulletin of the Verkhovna Rada (VVR). 2014. No 47. Art. 2051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#n332> (Date of Application: 13.12.2020) [in Ukrainian].
15. On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning Simplification of Pre-trial Investigation of Certain Categories of Criminal Offenses: Law of Ukraine of December 20, 2019 No 321-IX. Bulletin of Verkhovna Rada (VVR). 2019. No 17. Art. 71 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#n136> (Date of Application: 12.12.2020) [in Ukrainian].
16. On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Strengthening of Liability for Certain Offenses in the Sphere of Road Safety Law of Ukraine of 16.02.2021 No 1231-IX. Bulletin of Verkhovna Rada (VVR). 2021. No 21. Art. 188 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1231-20/card2#Card> (Date of Application: 24.03.2020) [in Ukrainian].

UDC 343.123.3

Krasnopolska Liudmyla,
Judge of Novoarkhangelsk District
of the Court of the Kirovohrad region,
Novoarkhangelsk, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-5709-3223

ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF THE INSTITUTION OF RELEASE FROM CRIMINAL LIABILITY IN CONNECTION WITH RECONCILIATION OF THE PERPETRATOR WITH THE VICTIM

Research paper considers the development of criminal law on the establishment of the institution of exemption from criminal liability in connection with the reconciliation of the perpetrator with the victim. For the purpose of substantiated knowledge the bases of occurrence of this legal phenomenon are found out, tendencies and laws of its development are established, the degree of social conditionality is estimated, comparative features in a modern condition with features inherent in the previous periods of the existence of an institution of release from criminal liability in connection with reconciliation of the perpetrator with the victim. It is stipulated that the institution of exemption from criminal liability in connection with the reconciliation of the perpetrator with the victim has a long history. On the basis of the analyzed legislative sources and scientific works the periodization of formation of the above-stated institution is offered: – 1 period of Kievan Rus (IX–XIII centuries) (in the written normative-legal document *Ruska Pravda*, for the first time introduced

© Krasnopolska Liudmyla, 2021

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2021.1\(51\).21](https://doi.org/10.36486/np.2021.1(51).21)

Issue 1(51) 2021

<http://naukaipravoohorona.com/>

provisions which gave the guilty the right of redemption and compensation for an avoidance of criminal consequences, which guaranteed the creation of general security and stability of the state due to restrictions in the functioning of the cruel institution of blood revenge, which to some extent is interpreted to the modern legal basis for an exemption from criminal liability in connection with the reconciliation of the perpetrator with the victim; – 2nd period – Galicia-Volyn principality (late XIV – the first half of the XVII century) (Articles from the Sudebnik of Casimir in 1468: “14. And who steals for the first time, and has not stolen, then for the first theft he is not punished, if (stolen) will cost less than half a half... stipulated to be released from punishment in case of committing a minor crime for the first time, which meant at that time to resolve the issue of release from liability); – 3rd period – the tsarist period (XVIII–early twentieth century) is characterized by the fact that it was allowed to release from criminal liability in case of committing minor crimes against a person (beatings, insults) with the replacement of its measures of public educational influence: forcing public apology (“Ask for forgiveness”); – 4th period – Soviet power and the independence of Ukraine (1917 – before the expiration of September 1, 2001 of the Criminal Code of the USSR in 1960) rules on exemption from criminal liability in connection with the reconciliation of the perpetrator with the victim did not find legislative enshrinement; – period 5 – modern Ukraine (2001– present) – an adoption of the Criminal Code of Ukraine and introduction of an important element that contains substantive and procedural consequences, – from consideration as a mitigating circumstance to release from criminal liability as a material and legal basis for release from criminal liability in connection with the reconciliation of the perpetrator with the victim (Article 46 of the Criminal Code of Ukraine).

Keywords: release from criminal liability; reconciliation of the perpetrator with the victim; release from punishment; reconciliation agreement; criminal liability.

Отримано 30.03.2021